

*Др Ивица Јанковец,
професор универзитета*

UDK 336.763:347.7(4)

Вршење акционарских права преко пуномоћника (према правима неких европских земаља)

Резиме

Према правима свих европских земаља дозвољено је да акционари своја права у акционарском друштву не врше лично него преко пуномоћника. Разлике се углавном састоје у томе ко може бити пуномоћник (да ли то мора да буде неки други акционар истог друштва или и неко треће лице). Више акционара може одредити пуномоћника. Може се ограничити број гласова којима може да располаже пуномоћник акционара на седници скупушине акционарског друштва. Пуномоћник може најлакше дивиденду само по посебном писменом пуномоћју власника.

Кључне речи: акционар, пуномоћник акционара, овлашћења акционара, удружење акционара.

Акционар може акционарска права вршити не само лично (непосредно), него и преко пуномоћника.¹⁾ У том погледу су права европских земаља уједначена. Право ниједне земље не третира акционарска права као строго лична права акционара. То важи како за акционаре – физичка лица, тако и за акционаре – правна лица. Однос између акционара и његовог пуномоћника заснива се уговором о за-

1. Закон о предузећима, “Сл. лист СРЈ” бр.29/96, члан 258. став 1.

ступању. Зато се пуномоћником правног лица не сматра физичко лице које на основу закона или општег акта правног лица, а не на основу уговора, заступа то лице у односима према акционарском друштву (као што је директор правног лица). Такво физичко лице има у односу према акционарском друштву статус акционара, а не пуномоћника акционара.

Плодоуживање на акцијама отвара питање ко у таквом случају има право гласа на седницама акционарског друштва, с обзиром да постоје два лица која могу претендовати на то право. Наш Закон полази од принципа да у таквом случају право гласа увек има акционар, па и кад је акције дао у плодуживање, осим кад је пуномоћјем овластио корисника плодуживања да за њега остварује то право (члан 256. став 5. ЗОП).

Наш Закон и у случају залагања акција полази од принципа да право гласа има акционар, осим ако је пуномоћјем овластио заложног повериоца да за њега остварује то право (члан 258. став 5. ЗОП).

Пуномоћје мора бити издато у писменој форми. У том смислу треба тумачити законску одредбу да се списак заступаних акционара саставља на основу поднесених овлашћења (члан 254. став 2. ЗОП).

Ако акција има више власника,²⁾ именоване пуномоћника није факултативно него обавезно. Они своја акционарска права могу вршити једино преко заједничког пуномоћника. Једна акција даје право на један глас у скупштини акционарског друштва без обзира на то колико има сувласника акције. Ако се сувласници акције не могу споразумети о томе које ће лице бити њихов заједнички пуномоћник, право гласа које даје њихова акција сматра се суспендованим.

Енглеско право тражи да у обавештењу о одржавању седнице скупштине акционарског друштва буде наведено да акционари имају право да одреде пуномоћника.³⁾ Ако тако није учињено, чланови управног одбора друштва ће бити новчано кажњени, али то не утиче на пуноважност одлука скупштине.⁴⁾

Према нашем праву, пуномоћник акционара може бити лице које је акционар истог акционарског друштва, али и неко лице које не поседује акције тог друштва. Акционар може дати пуномоћје било ком правном лицу или пословно способном физичком лицу. Ако је акционар депоновао акције код банке, на основу уговора о депоновању акција банка може стећи пуномоћничка овлашћења.⁵⁾ У таквом случају акције морају бити депоноване код банке као отворени неновчани депозит,⁶⁾ јер их она приликом вршења права из акција мора презентирати друштву које их је издало.

2. То дозвољава члан 234. Закона о предузећима.

3. *Charlesworth and Cain, "Company Law", by G. Morse, London, 1983, стр.318.*

4. *Smith, K. and Keenan, D., "Company Law", London, 1983, стр.181.*

5. Закон о облигационим односима, "Сл. лист СФРЈ" бр.29/78, члан 1047. "Коментар Закона о облигационим односима", главни редактор проф. др С. Перовић, Београд, 1995, II књига, стр. 1631.

6. О појму отвореног и затвореног неновчаног депозита в. Јанковец, др И., "Привредно право", Београд, 1999, стр.603.

И према енглеском праву, пуномоћник акционара (енг. *proxy*) може бити лице које није акционар друштва у питању.⁷⁾

Али, статутом акционарског друштва може бити предвиђено да акционар може одредити пуномоћника само из одређеног круга лица (на пример, других акционара или чланова своје породице). Таквом одредбом статута обезбеђује се затворени карактер скупштине друштва, што може бити од значаја за акционаре ако их је мање а на неки начин су лично повезани. Код акционарских друштава се и пренос акција, ако гласе на име и не продају се на берзи, статутом може условити сагласношћу управе друштва или правом прече куповине од стране осталих акционара или друштва,⁸⁾ чиме се постиже затвореност друштва.

У Француској је законом одређено⁹⁾ да пуномоћник акционара може бити само његов брачни друг или други акционар истог друштва. У француској правној литератури се као образложење за ову законску одредбу наводи да је законодавац желео да спречи долазак на скупштину лица која се професионално за накнаду баве заступањем акционара.¹⁰⁾

Пуномоћник не може своја овлашћења пренети на другог.¹¹⁾ Ако не може да учествује у раду скупштине акционарског друштва, дужан је да о томе благовремено обавести акционара – властодавца, да би овај могао да одреди другог пуномоћника. У том погледу од значаја је норма према којој се сазивање скупштине објављује најмање осам дана пре одржавања.¹²⁾ Само у врло изузетним ситуацијама, он може себи одредити заменика ако интереси заступаног акционара захтевају да се хитно делује.¹³⁾ На пример, пуномоћник се неочекивано разболео непосредно пре одржавања седнице скупштине друштва, а није успео да ступи у везу са властодавцем.

Група акционара може основати удружење на које ће уговором пренети вршење свих или одређених права по својим акцијама.¹⁴⁾ Уговор о удруживању акционара мора бити закључен у писменој форми. Такво удружење мора бити организовано као правно лице, јер иначе не би могло да закључује уговоре о заступању са акционарима. Орган удружења ће одредити које ће физичко лице представљати акционаре – чланове удружења на седници скупштине акционарског друштва. Али, могуће је да се акционари удружују и без оснивања правног лица. У таквом случају они ће се на свом скупу договорити о томе које ће лице бити њихов пуномоћник у односима према акционарском друштву. Сваки акционар који жели да га то лице заступа, закључује о томе посебан уговор о заступању са пуномоћником.

7. *Smith and Keenan*, нав. дело, стр.181.

8. Закон о предузећима, члан 233. став 1.

9. Члан 161. став 1. Закона о трговачким друштвима из 1966. године.

10. Ripert, G., "Traité élémentaire de droit commercial", par R. Roblot, tome I, Paris, 1986, No 1199, стр. 825.

11. Закон о облигационим односима, члан 86. став 1.

12. Закон о предузећима, члан 250. став 3, после измена из јула 2002. године.

13. Закон о облигационим односима, члан 86. став 2.

14. Закон о предузећима, члан 253. став 4.

У акционарском друштву може постојати више удружења акционара. Акционар може променити удружење или иступити из удружења и сам учествовати у раду скупштине акционара. Али, акционар не може бити истовремено члан два или више удружења акционара истог друштва, јер они или њихови пуномоћници могу на скупштини заступати различите ставове.¹⁵⁾

Члан управе, извршног одбора директора или надзорног одбора акционарског друштва не може бити пуномоћник акционара.¹⁶⁾ То из разлога што постоји опасност да се интереси таквог лица сукобе са интересима заступаног акционара.

Пуномоћник акционара дужан је да о том свом својству без одлагања обавести управу акционарског друштва.¹⁷⁾ То је неопходно да би га управа могла позвати на седницу скупштине друштва.

Пуномоћник је дужан да достави пуномоћје друштву. Статутом друштва може бити одређен крајњи рок пре одржавања седнице скупштине до којег је акционар дужан да друштву достави пуномоћје. На пуномоћју мора бити назначена номинална вредност и класа акција, као и број акција на које се односи. Ако акције гласе на име, у пуномоћју мора бити наведено и име, односно фирма пуномоћника. Уместо посебног писменог пуномоћја, акционар може извршити пуномоћнички пренос акција индосаментом на пуномоћника. Пуномоћнички индосамент је могућ и кад акција гласи на доносиоца.¹⁸⁾ Уколико акција гласи на доносиоца а на њој се не налази пуномоћнички индосамент, лице које поседује такву акцију има у односу према акционарском друштву статус акционара, а не пуномоћника акционара.

Према француском праву дозвољена су и пуномоћја за заступање акционара у којима није означено име, односно фирма пуномоћника. Наиме, друштво може акционарима послати бланко пуномоћја, која ће они потписати и вратити друштву без означања пуномоћника. Управни одбор друштва може бланко пуномоћја поделити лицима по свом избору.¹⁹⁾ Сматра се да су акционари заштићени од опасности злоупотребе таквих пуномоћја на тај начин што се пуномоћје у сваком тренутку може опозвати.²⁰⁾ Ако на пуномоћју није означен пуномоћник, председавајући скупштине ће одлучити да ли су гласови које је поднео наводни пуномоћник дати за предлог који је поднео управни одбор друштва.²¹⁾

Према енглеском праву, управни одбор друштва има право да поступајући *bona fide* у интересу друштва пошаље акционарима формуларе на којима је назначено име пуномоћника. Или да пошаље бланко формуларе са списком лица која су вољна да буду пуномоћници. Акционари који желе да имају пуномоћника у скуп-

15. Радоњић, др Д. "Правне форме заступања акционара на скупштини", Право и привреда, број 5-8/2000, стр.96.

16. Закон о предузећима, члан 258. став 2.

17. Закон о предузећима, члан 253. став 2.

18. Закон о облигационим односима, члан 251. став 3.

19. Hamel, J., Lagarde, G., Jauffret, A., "Droit commercial", 2e volume, Paris, 1980, No 686, стр.457.

20. Ripert, нав. дело, N° 1199, стр.826.

21. Ripert, нав. дело, N° 1199, стр.826.

штине акционарског друштва потписаће такве формуларе. Због начела равноправности акционара, потребно је да се управни одбор обрати свим акционарима који имају право гласа у скупштини друштва, а не само некима.²²⁾

На пуномоћју треба назначити која су права чије је остваривање акционар пренео на пуномоћника.²³⁾ Ако то није назначено, треба сматрати да је акционар пренео на пуномоћника право гласања у скупштини друштва. За право да наплати дивиденду од друштва, пуномоћнику је потребно посебно овлашћење акционара. У интересу правне сигурности, ако је акционар овластио пуномоћника да за њега наплати од друштва дивиденду, потребно је да пуномоћнику да специјално пуномоћје. Међутим, ако је акционар закључио са банком уговор о депоновању акција, на основу таквог уговора банка је овлашћена да и без посебног пуномоћја наплати дивиденду за акционара и да је уписује у његов текући рачун.²⁴⁾

Пуномоћник акционара не може гласати на седници скупштине друштва о оним питањима у погледу којих не би могао учествовати у гласању ни његов властодавац. На пример, о покретању или одустајању од парнице против таквог акционара.²⁵⁾

Да ли акционар може тражити да се гласање његовог пуномоћника на седници скупштине акционарског друштва поништи, јер се није придржавао налога које му је дао акционар? Одговор на ово питање треба да буде одречан. Ограничења би могла производити дејство само између пуномоћника и акционара.²⁶⁾ То из разлога што је акционар дајући упутства свом пуномоћнику како ће на седници скупштине гласати о одређеном предлогу, ограничио дејство пуномоћја. А пуномоћје је, по правилу, за оне послове и радње на које се односи неограничено. Представљало би огромну препреку у раду скупштине акционарског друштва ако би у погледу сваког пуномоћја и код сваке тачке дневног реда требало проверавати каква је упутства у погледу гласања акционар дао пуномоћнику. Једино ако је акционарско друштво знало каква је упутства одређени акционар дао пуномоћнику, гласање пуномоћника супротно таквим упутствима неће се узети у обзир.²⁷⁾ У таквом случају лице које је гласало уместо акционара иступало је као његов гласник (*nuntius*), па зато мора бити одлучујуће како се определио акционар, без обзира на изјашњавање “пуномоћника”.

У том смислу је југословенски Трговачки закон из 1937. године (§ 266. став 1.) одређивао да “ограничења права, која би садржала такво пуномоћје, вреде само између деоничара и пуномоћника.”

Разуме се да пуномоћник који је иступао противно налозима властодавца може одговорати властодавцу за штету.

22. *Charlesworth and Cain, “Company Law”, by G. Morse, London, 1983, стр.319.*

23. Закон о предузећима, члан 253. став 4.

24. Закон о облигационим односима, члан 1049., став 3.

25. Закон о предузећима, члан 259.

26. Васиљевић, др М., “Коментар Закона о предузећима”, Београд, 1996, стр.326.

27. Закон о облигационим односима, члан 93. став 1.

Статутом акционарског друштва може се одредити да један пуномоћник може располагати само одређеним процентом од укупног броја гласова у скупштини акционарског друштва. На тај начин може се спречити да се индиректно, преко пуномоћника, постигне мајоризација у управљању друштвом. Интересантно је у том погледу запазити да је српски Закон о акционарским друштвима из 1896. године одређивао у члану 65. став 3. да ниједан акционар (а то значи ни пуномоћник акционара) не може имати више од 10 гласова у скупштини друштва, без обзира на то колико акција има.

Пуномоћник који заступа акционара у скупштини друштва има и друга права која су повезана са правом гласања. Тако, он има право да управном одбору друштва поставља питања у вези с дневним редом скупштине.²⁸⁾ Или, ако је скупштини друштва предложено да изврши измену или допуну статута друштва, пуномоћник акционара има право да прегледа предложени текст.²⁹⁾ Он има право да учествује у дискусији на седници скупштине.

Један акционар може имати за све своје акције само једног пуномоћника. Иначе би се могло десити да о истом питању сваки од два или више пуномоћника истог акционара гласају различито, што би било нелогично. С друге стране, више акционара може именовати једног пуномоћника. У таквом случају пуномоћник може гласати на основу сваког пакета акција онако како то одговара интересима одговарајућег акционара. Или, акционари који су дали пуномоћја истом пуномоћнику могу се споразумети о гласању на одређени начин о одређеном питању. Уколико заједнички пуномоћник представља најмање десетину основног капитала друштва, или статутом одређени мањи део, он ће моћи да користи права која закон даје мањинским акционарима.³⁰⁾

Пуномоћје се по правилу даје за једну седницу скупштине. Уколико то није прецизирано у пуномоћју, сматра се да пуномоћје важи за прву седницу скупштине после издавања пуномоћја, укључујући и поновну седницу скупштине која се одржава због тога што се на претходној није окупио потребан кворум.³¹⁾ Али, у пуномоћју не треба да буде одређено време важења. У таквом случају пуномоћје важи до отказа, било од стране властодавца, било од стране пуномоћника.

Пуномоћје се сматра аутоматски повученим ако је акционар који га је дао умро, пао под стечај или изгубио пословну способност.³²⁾

У списку присутних на седници скупштине друштва посебно се назначују пуномоћници, са бројем гласова којима располажу.

Председавајући скупштине оцењује да ли су поднета пуномоћја пуноважна и да ли ће одређеном пуномоћнику дозволити да учествује у раду скупштине. Оста-

28. Закон о предузећима, члан 252. став 4.

29. Закон о предузећима, члан 252. став 3.

30. На пример, да покрене пред судом поступак за поништај одлуке органа друштва коју сматра незаконитом – Закон о предузећима, члан 79. став 2.

31. Закон о предузећима, члан 258. став 3.

32. *Smith and Keenan*, нав. дело, стр.182.

ли акционари уколико имају статус мањинских акционара могу захтевати од суда да поништи одлуку коју је донела скупштина акционарског друштва захваљујући гласовима пуномоћника чије пуномоћје није било уредно.³³⁾

Пуномоћник акционара треба да се договара са својим властодавцем о остваривању права гласа на седници скупштине. Он може да организује скупове акционара које заступа, ради договора о томе које ће ставове заступати на седници скупштине. Ако акционари лицу које их заступа не дају упутства у погледу остваривања гласачког права, он ће приликом гласања по појединим тачкама дневног реда гласати водећи рачуна о интересима акционара.³⁴⁾ Пуномоћник који није водио рачуна о интересима акционара које је заступао, дугује им накнаду штете.

Пуномоћник може одступити од примљеног налога, односно гласати супротно примљеном налогу ако су околности на скупштини биле такве да је то одступање било неопходно ради заштите интереса акционара.³⁵⁾

Акционар који је одредио пуномоћника има право да присуствује седници скупштине друштва и да лично гласа. У таквом случају се глас пуномоћника не узима у обзир. То се не сматра генералним опозивањем пуномоћја, па пуномоћник може гласати о другој тачки дневног реда о којој његов властодавац није гласао.³⁶⁾

Ph.D. Ivica Jankovec,
University Professor

The Shareholders' Rights Enforcement by Way of Agency (According to the Rules of Some European Countries)

Summary

Laws of all European countries allow to the shareholders not to enforce their membership rights in a company limited by shares, but by way of a proxy (agent). Basically, the difference among them is about who can be a proxy: must it be some other shareholder or it may be even a third party? More shareholders can have the same proxy. The proxy's number of votes can be limited at a general meeting of shareholders. The proxy has to have principal's written authorization for collecting of dividend.

Key words: *Shareholder; Shareholder's Proxy; Shareholder's Authorization; Shareholder's Association.*

33. Закон о предузећима, члан 80. став 2. тачка 1.

34. Закон о предузећима, члан 253. став 3.

35. Арсић, др З., "Право гласа акционара", Право и привреда, број 1-2/97, стр.27.

36. *Charlesworth and Cain*, нав. дело, стр.319.